

Рецензія
доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»
Волобоєва Артура Олеговича на дисертацію Отришка Артема Олеговича
«Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами
або вибуховими речовинами», представлену на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Законодавством України визначено умови і порядок видачі, спеціальні правила носіння, зберігання, придбання, перевезення, передачі або збуту зброї, бойових припасів або вибухових речовин, а також передбачено кримінальну відповідальність за незаконне поводження з ними. Незважаючи на це, показники вчинення злочинів, передбачених ст. 263 КК України є стабільно високими, що зумовлює необхідність у здійсненні системної боротьби з незаконним обігом зброї, бойових припасів або вибухових речовин, яке полягає в удосконаленні законодавства та ліквідації правових колізій і прогалин у відповідній сфері, взаємодії та обміну даними між правоохоронними органами, посиленні контролю зі сторони правоохоронних органів та здійснення заходів щодо виявлення та розкриття вказаних злочинів. Вищевикладене говорить про необхідність вивчення і узагальнення практики розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, виокремлення їх типових ознак та особливостей, зокрема розроблення практично орієнтованих методичних рекомендацій щодо організації досудового розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами та визначення організаційно-тактичних особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Наведені положення вказують на актуальність, теоретичну та практичну значущість теми дисертаційного дослідження «Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами».

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації «Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» узгоджується з пп. 12, 14, 27 Тематики наукових

досліджень і науково-технічних (експериментальних розробок) на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454, Стратегією розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21, Стратегією національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ (протокол засідання від 30.11.2022 № 4).

Науковий рівень дисертації та новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень, їх наукова обґрунтованість. Наукова новизна одержаних результатів зумовлюється тим, що в дисертації сформульовано та обґрунтовано низку положень і рекомендацій, які мають як науково-теоретичне, так і практичне значення.

Дисертантом досліджено криміналістичну характеристику незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, яку визначено як систему даних, що характеризують протиправні дії щодо носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин без передбаченого законом дозволу; носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу; незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв. До структури криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами віднесено такі елементи: особа правопорушника, спосіб вчинення злочину, сліди злочину; предмет кримінально-протиправного посягання; обстановка вчинення злочину.

Розроблено типовий план розслідування у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, який передбачає проведення таких слідчих (розшукових) дій, як: огляд місця події; відібрання пояснень у осіб, причетних до вчинення протиправних дій, очевидців події, ймовірного потерпілого або правопорушника; призначення судових експертиз; допити свідків; обшук за місцем мешкання ймовірного правопорушника; вручення особі повідомлення про підозру; допит підозрюваного; слідчий експеримент.

На позитивну оцінку заслуговують положення щодо розподілу обставин, що підлягають встановленню на загальні та спеціальні. Загальні – ті, які визначені кримінальним процесуальним законодавством та характеризують подію кримінального правопорушення і особу правопорушника, а спеціальні – притаманні певному виду кримінальних правопорушень, а саме незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. До загальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: 1) час і місце вчинення злочину; 2) обстановка; 3) спосіб (підготовка, вчинення і приховування протиправних дій) та механізм вчинення злочину; 4) предмет кримінально-протиправного посягання; 5) особа злочинця (демографічні дані, характеристика); 6) форма вини, мотив і мета вчинення протиправних дій; 7) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину; 8) можливість співучасті у вчиненні злочину; 9) сліди протиправних дій; 10) наявність потерпілого та його дані; 11) зв'язок злочину з іншими кримінальними правопорушеннями або діяльністю організованих груп чи злочинних організацій; 12) відомості про вчинення кримінального правопорушення повторно; 13) обставини, що сприяли вчиненню злочину; 14) обставини, що заважали вчиненню злочину; 15) обставини, що свідчать про можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності або є підставою для закриття кримінального провадження; 16) вид і розмір шкоди, завданої злочином, а також розмір процесуальних витрат.

До спеціальних обставин, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами належать: 1) вид та кількість зброї, бойових припасів або вибухових речовин, їх характерні ознаки; 2) наявність у правопорушника дозволу на право володіння та зберігання зброї; 3) спосіб набуття зброї, бойових припасів або вибухових речовин; 4) відомості щодо спеціального статусу особи правопорушника (військовослужбовець, працівник Національної поліції України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, спецпідрозділів, поліції охорони або працівники підприємств, установ, організацій, які здійснюють роботу із вибухонебезпечними предметами).

Підкреслено практичну значимість вивчення типових слідчих ситуації і версій при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. На початковому етапі розслідування виокремлено такі типові слідчі ситуації:

1. «Слідча ситуація 1» – особу затримано працівниками поліції із вогнепальною зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

2. «Слідча ситуація 2» – у ході проведення оперативних заходів або слідчих (розшукових) дій у іншому кримінальному провадженні працівниками поліції встановлено факт незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

3. «Слідча ситуація 3» – надійшло повідомлення про те, що особа зберігає вогнепальну зброю, бойові припаси або вибухові речовини за місцем мешкання.

4. «Слідча ситуація 4» – надійшло повідомлення про виявлення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин.

5. «Слідча ситуація 5» – надійшло повідомлення про те, що невстановлена особа здійснює збут зброї.

У дисертації влучно окреслено, що при допиті підозрюваного доцільно застосовувати тактичні прийоми, які зможуть створити уявлення особи про обізнаність слідчого щодо обставин вчинення злочину, невідворотність

покарання та наявність достатніх доказів, що підтверджують його винуватість у незаконному поводженні зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. З цією метою підозрюваному пред'являються речові докази та зачитуються показання свідків.

Розкрито предмет допиту свідків і підозрюваних при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, до якого віднесено: 1) відомості щодо особи злочинця (ознаки, дані, характеристика, місце роботи, місце мешкання, освіта, спосіб життя, навички, звички, особливі прикмети); 2) відомості щодо механізму злочину (спосіб набуття зброї та мета, знаряддя вчинення злочину, спосіб підготовки, вчинення і приховування злочину); 3) відомості, що характеризують зброю, бойові припаси, вибухові речовини (вид, модель, калібр, особливості); 4) відомості щодо обстановки вчинення злочину (час, місце, навколишня обстановка); 5) відомості щодо потерпілого (дані, характеристика, сума завданої шкоди в результаті вчинення злочину); 6) відомості щодо свідків (очевидці злочину або особи, яким було відомо про вчинення злочину).

Вищевикладене дає підстави вважати, що наведені у дисертаційному дослідженні наукові результати мають певний ступінь новизни та відповідають вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформовані висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено та вони можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення наукових проблем і розроблення криміналістичних рекомендацій щодо розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, підготовки монографічних та дисертаційних досліджень (акт впровадження від 02.07.2024);

- законотворчій діяльності – під час внесення змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства України та окремих нормативно-правових актів;

- практичній діяльності правоохоронних органів України – у системі службової підготовки та в практичній діяльності органів досудового розслідування щодо питань розслідування злочинів за фактами незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- освітньому процесі – під час підготовки посібників і методичних рекомендацій, проведення лекцій, семінарських і практичних занять з курсантами та слухачами закладів вищої освіти з дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Методика розслідування кримінальних правопорушень» (акт впровадження від 02.07.2024).

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Метою дисертації вказано комплексне дослідження методики розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Для реалізації поставленої мети передбачено вирішення таких основних завдань:

- надати поняття і визначити структуру криміналістичної характеристики незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- з'ясувати типові способи вчинення незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- розкрити предмет кримінально-протиправного посягання незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- визначити типовий портрет злочинця за фактом незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- розробити типовий план розслідування у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;

- розглянути основні форми взаємодії між працівниками правоохоронних органів при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- систематизувати обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- дослідити типові слідчі ситуації і слідчі версії на початковому етапі розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- з'ясувати особливості проведення огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- розкрити предмет допиту свідків і підозрюваних при розслідуванні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- виокремити тактичні прийоми при допиті підозрюваного у вчиненні незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами;
- окреслити організаційні заходи і тактичні прийоми обшуку у ході розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Методологічну основу дослідження складають діалектичний метод, загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, абстрагування, аналогія) та спеціальні методи наукового пізнання (логіко-семантичний, системно-структурний, формально-логічний, соціологічний, статистичний).

Системне використання наведених методів уможливило здійснення комплексного та ґрунтового наукового дослідження розслідування

незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами та отримання обґрунтованих і достовірних наукових результатів.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача. Основні наукові результати дисертації відображено у дванадцяти наукових працях, серед яких 6 статей – у виданнях, включених Міністерством освіти і науки України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 6 – тези наукових доповідей на науково-практичних заходах.

У наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукові положення дисертації викладені у належному обсязі.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді дисертації А. О. Отришка текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження щодо змісту дисертації. Загалом, позитивно оцінюючи дисертацію А. О. Отришка необхідно звернути увагу на окремі положення цієї наукової праці, які викликають зауваження та можуть стати предметом подальших наукових досліджень:

1. У підрозділі 2.1. детально розглянуто особливості початкового етапу розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, проте не надано перелік першочергових слідчих (розшукових) дій, які підлягають проведенню на початку розслідування вказаних злочинів.

2. У підрозділі 3.2. розглянуто специфіку допиту свідків у конфліктних ситуаціях, проте не розкрито тактичні прийоми при добросовісній помилці допитуваного або перебільшенні ним фактів.

3. Дисертант зауважує, що під час проведення допиту суттєвим є правильне формулювання і постановка питань допитуваній особі, проте не розкриває вказаного тактичного прийому і не наводить типові питання (підрозділ 3.2).

Не зважаючи на вказані недоліки, дисертаційне дослідження Артема Олеговича Отришка є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання – надання методичних пропозицій і рекомендацій щодо розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Отришко Артем Олегович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

**Рецензент –
доктор філософії з права,
завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Донецького державного університету
внутрішніх справ**

Артур ВОЛОБОЄВ

Підпис Волобоєва Артура Олеговича засвідчую

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Наталя ХОЗЛЮ